

REKTOR

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

2019-02-04

Dnr C 2018/821

Remissvar beträffande slutbetänkandet Rätt att forska – långsiktig reglering av forskningsdatabaser (SOU 2018:36), diarienummer U2018/02557/F

Karlstads universitet har uppmanats att svara på remissen, och getts möjlighet att lämna synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

Generella synpunkter

Karlstads universitet tillstyrker förslaget att forskningsdatabaser ska regleras i en särskild lag, och att forskningsdatabaserna bör omfattas av krav på etikprövning enligt etikprövningslagen. Det är positivt att vidare forskning möjliggörs för flera forskningshuvudmän, samtidigt som forskningspersonernas integritet skyddas. Karlstads universitet har dock vissa synpunkter vad gäller förslaget om införande av en generell forskningssekretess för enskilda personliga och ekonomiska förhållanden. Behovet och framför allt konsekvenserna av en sådan bestämmelse skulle behöva utredas vidare innan ett införande, alternativt skulle sekretessens räckvidd i nuläget kunna begränsas till att enbart gälla för personuppgifter i de föreslagna forskningsdatabaserna.

Lag om forskningsdatabaser

Karlstads universitet ser positivt på förslaget om forskningsdatabaser, vilket ger goda förutsättningar för att forska samtidigt som den personliga integriteten hos forskningspersonerna tillgodoses genom lämpliga skyddsåtgärder. Det är bra att den föreslagna forskningsdatabaslagens territoriella tillämpningsområde i likhet med dataskyddsförordningen tar utgångspunkt i etableringsprincipen, dvs. att lagen är tillämplig på all behandling av personuppgifter inom ramen för den verksamhet en forskningshuvudman har i EU, oavsett om behandlingen äger rum inom unionen eller inte. Förslaget att etikprövningslagens tillämpningsområde ska anpassas för att harmonisera med forskningsdatabaslagen är också det viktigt, eftersom en bristande överensstämmelse i vissa fall annars riskerar att hindra den fria rörligheten av personuppgifter för forskning inom unionen.

Karlstads universitet har tidigare yttrat sig över delbetänkandet Personuppgiftsbehandling för forskningsändamål (SOU 2017:50), och tillstyrkt förslaget om en ny forskningsdatalag. Karlstads universitets ställningstagande var att den föreslagna forskningsdatalagen med utgångspunkt från dataskyddsförordningens komplexa regelverk och långtgående krav på integritetsskydd på ett väl avvägt sätt möjliggör personuppgiftsbehandling för forskningsändamål samtidigt som enskildas fri- och rättigheter skyddas.

En ny generell forskningssekretess

Forskningsdatautredningen föreslår att en generell forskningssekretess med omvänt skaderekvisit ska införas för ”uppgift om enskilds personliga och ekonomiska förhållanden”. Begreppet enskild i offentlighets- och sekretesslagen (OSL) betecknar såväl fysiska som juridiska personer. Enskilds ekonomiska förhållanden kan därmed t.ex. omfatta juridiska personers affärs- eller driftförhållanden. I motiveringen till Forskningsdatautredningens förslag berörs dock – utifrån vad Karlstads universitet har kunnat utläsa – enbart skydd av forskningspersoners personuppgifter, dvs. enskilds personliga förhållanden. Den föreslagna lagtextens ordalydelse tycks därmed ha fått ett vidare föremål för sekretessen än vad som åsyftats. Enligt Karlstads universitets bedömning kan bestämmelsen därför behöva omformuleras.

Karlstads universitet delar Forskningsdatautredningens bedömning att det gällande regelverket beträffande sekretesskydd för uppgifter i forskning är svåröverskådligt och inte heltäckande. Detta kan innebära praktiska problem i forskningsverksamheten. Avsaknaden av en generell sekretessbestämmelse till skydd för enskilds personliga förhållanden gör det svårt för den enskilde att bedöma vilket skydd dennes personuppgifter har hos forskningshuvudmannen. Detta kan av naturliga skäl påverka den enskildes vilja att medverka i olika forskningsprojekt. Det skulle ur denna synvinkel därför kunna anses vara positivt med en ny sekretessbestämmelse som klart och tydligt reglerar frågan om sekretess avseende enskilds personliga förhållanden i forskningsverksamhet.

Karlstads universitet anser dock att konsekvenserna av den föreslagna generella sekretessregeln inte är tillräckligt utredda. Sekretess med omvänt skaderekvisit ställer bl.a. höga krav på informationssäkerhet, vilket påverkar de lämpliga tekniska och organisatoriska skyddsåtgärder som måste vidtas för att skydda informationen. För att jämföra med annan verksamhet så är detta samma styrka på sekretess som gäller inom hälso- och sjukvården. Vissa personuppgifter inom forskning som tidigare typiskt sett skulle ha betraktats som relativt harmlösa kommer därför att behöva omprövas och informationsklassas till en högre skyddsnivå avseende konfidentialitet (obehöriga ska inte kunna ta del av informationen) och spårbarhet (t.ex. loggar över vem som har tagit del av och behandlat informationen). Detta kan komma att påverka möjligheten att använda molntjänster inom forskning, vilket skulle försvåra informationsutbytet mellan forskare hos olika forskningshuvudmän. Den höjda skyddsnivån kommer även att medföra ökade kostnader för tekniska skyddsåtgärder så som kryptering, loggning och multifaktorsinloggningar samt organisatoriska skyddsåtgärder i form av ökad administration. Eftersom det handlar om mycket stora informationsmängder hos forskningshuvudmännen kan detta få relativt stora ekonomiska konsekvenser.

Den föreslagna forskningssekretessen kan även påverka möjligheterna till forskningssamarbeten över nationsgränserna. Det är i dagens forskning vanligt med forskningsprojekt där forskningshuvudmän från olika länder deltar. Om personuppgifter som behandlas i ett forskningsprojekt alltid omfattas av stark sekretess hos de svenska forskningshuvudmännen måste en sekretessprövning göras innan uppgifterna kan lämnas ut. När det gäller samarbeten mellan svenska lärosäten och andra myndigheter kan sekretessen överföras genom bestämmelsen i 11 kap. 3 § OSL, och till svenska privata forskningshuvudmän kan ett utlämnande ofta ske med förbehåll för sekretess i enlighet med 10 kap. 14 § OSL. Det samma gäller dock inte med automatik för utländska forskningshuvudmän. En generell sekretess för alla typer av personuppgifter i forskning riskerar därför att komplicera internationella forskningssamarbeten.

Karlstads universitet anser mot bakgrund av ovan anförda att förslaget att införa en ny generell sekretessbestämmelse för personuppgifter i forskning behöver utredas ytterligare, alternativt att sekretessen i nuläget enbart bör införas beträffande personuppgifter i de föreslagna forskningsdatabaserna. Eftersom bestämmelsen kan få relativt stora konsekvenser för forskningshuvudmännen bör den analyseras noggrant innan den införs.

I detta ärende har Johan Sterte beslutat och Conny Claesson varit föredragande. Margareta Fri-man, prorektor, Anne-Christine Larsson Ljung, universitetsdirektör, och Sebastian Hardin, studentkårens ordförande, har varit med om den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

Johan Sterte

Conny Claesson